

(א) וַיֵּלֶךְ בִּצְלוֹן, (ב) גַּי עֵשְׂרוֹן (מִשְׁפַּחַת) וְאֶתְפָּן (עִבְדוֹ) וְכו' בְּעָרְךָ אֲטַפְחָן, (ג) וְצִרְיָן וְכֹלְאֵשׁ וְכוּ כְּטוֹשֵׁי־עֵר אִי דְקִדְקָן, (ד) לֵעֵיל טוּ, (ה) וְלַקֶּמֶן כַּסְפִּים הַנּוֹטְקָה שָׁמַי וְשֵׁלֶמַה, (ו) גַּם אִרְמָא וּבִרְכַת זו בְּרַכַת הִיא אֵת ה' אֱלֹהֵיךָ זו בְּרַכַת הַיְיֹמֵן אֲמַנְס לְכַאֲרֵי נְרָאֵה עֵינָךְ כִּיּוֹרְמַת מוֹס' מְפַי סְפִיָה כַסְדֵּר, (ז) וְלַקֶּמֶן ט, (ח) וַעֲמֵרַיִם (י) וְנִגְלָה לָהּ, (יא) וַנִּסְפַּרְיִם אַחֲרַיִם קִי הַנּוֹטְקָה וַיַּמְרַן כַּן שִׁתְקַט שַׁיָּהּ לְכַאֲרֵי מְשֹׁס הַכּוֹנֶסֶן וְנִשְׁוֹס הַיּוֹאֵלָין שׁוּב לָא זִוּה מִמִּקְוָמָה,

הגהות הב"ח

(א) גַּי עֵשְׂרוֹן לְבַעַל הַיָּמֵם: (ב) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְשַׁלֵּשׁ זְמַנֵּי אֵינָךְ שִׁלֵּשׁ וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ג) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ד) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ה) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ו) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ז) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ח) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (ט) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (י) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ: (יא) שֶׁם בְּרַכַת הַמּוֹזֵן שָׂדֵים וְאוֹרְבַע סְבִיבֵיהֶ:

גליון הש"ס

גַּי עֵשְׂרוֹן שַׁיָּהּ פּוֹעֵלִי עֵשְׂרוֹן, עֵי לֵעֵיל דְף טו"ז ע"א מוֹס' ד"ה וּמוֹס' ע"ט:

הגהות הגר"א

[א] תוֹס' ד"ה עַד הַיָּמִין, וְלֹא מִשּׁוֹס דְחַשְׂבִיז בְּרַכַת הֵן מוֹזֵן כ"י, וּבִזְוַה נִסְמַר לִרְיִיִת הַרְיָן וְעֵי דְנִבְרִיז רַבִּינּוּ כַאֲ"ח ט"ו ר"ן:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"יש הוסיף, כלומר שיברך ברכת זמון השלישי עם השנים ולאחר שברך יחזור ויאכל.
ב. בתוס' ר"יש מתחיל, תמה רבינו על אילן נשמה וכו'.

מוסף רש"י

בכסיו. קרקעות. ומזון ושאר דברים נקראים מנוטלין (בבב"ב), וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ.
שני ברכות שמתחיל בהם בברכה הארץ ועין ירושלים זמנות (ע"ל שם).
קסבר הטוב והמטיב דאורייתא הוא. ומגביה הארץ הוא כדלמא (לקמן מה'): אשר נמך לך זה הטוב והמטיב (קס"ט ט).
וברכת המצות.
כגון להטעוף בצליט ועל עטלת לולב (פסחים טז').
וברכה אחרונה שבק"ש.
אע"פ שאין ברכה אחת למעלה הימנה שהתחיל בה בברוך (שם) שהרי הפסקו קריית שמע.
אע"פ אינו מתחיל בה בברוך והשנינו ליה ברכה הסמוכה לתחמה לאותה שלפני ק"ש שהרי מחובר אחת וז"ל על קופו של ק"ש וכדלמתיין (ע"ל ד:).
אע"פ לקמן לקוח אחת ז"ל אמר ליה ה' אליהם, כדמצינן וה' אליהם אחת, הלכך מחדל ברכה אימתא דמזוי (ושב"ט פסחים טו).
יש מהו.
מאלו שהבינה, שפותח בהן בברוך ואינו חוזרם בברוך.
כגון ברכת פירות ומלות (פסחים טו).

שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

קטינא חריך שקי. כך היו קורין לר' זירא. וטעמא מפרש בצנא מליעא בהשוכר את הפועלים (דף פה.): **כי מטא למשרי**. ליטנא דשירומא כלומר לפרוס ברכת המוציא ולאכול: **רז הוגא דמצנא**. היינו רז הוגא סתמא. ולפי שעכשו היה ר' זירא בארץ ישראל במקום

ר' אבהו והיה עולה מצבל קאמר

הכי: **קרוזים לעיר**. שיכול לראות צבל הבית תמיד ולדעת מה הן זריכין: **נכסיו**. קרקעות: **עד היכן ברכס הזמון**. שנריכין להיות שלשה וכשהן שנים לא יאמרו: **ברכס הזמון שמים ושלא**. פעמים שהם שתי ברכות פעמים שהם שלש כיצד כשהם שלשה הן שלש ברכות וכשהם שנים הן שתי ברכות כדמפרש ואז"ל: **דקסבר**. ברכת זמון עד הון וכשהם שנים איך אומרים אלא ברכת הארץ וזונה ירושלים: **ומאן דאמר שלש וארבע**. כשהן שנים הרי שלש הון וברכת הארץ וזונה ירושלים וכשהם שלשה הם מוסיפים נברך עד וצטונו חיינו: **מוקים לה לא גרסינן**. והכי גרסי' והא דתניא **שמים ושלא בברכס פועלים**. דלמרי ברכת הארץ וזונה ירושלים נחלה ברכה איך כאן אלא ברכת הון וברכת הארץ וכשהם שלשה מוסיפין נברך הרי שלש: **דאמר מר**. לעיל צפרק שני (דף טו.ב): **שהרי פותח בה בברוך**. ואי דאורייתא היא הויא סמוכה לחברתה ואין פומחין בה בברוך: **דדתיא נו' יש מהן נו'**. כגון ברכת פירות ומלות פותח ואינו חותם. וטעמא מפרש צברי פסחים (דף קה). משום דכולה מחדא הודאה ואין הפסק דבר תמנה או דבר אחר צמוכה כמו שיש צקדוש כי הוא יוס תמלה למקראי קודש והנחילנו:

ויש

עד נברך מאן דאמר שלש וארבע פועלים עסקינן דאמר מר א' פותח בהון וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ רב ששת מתרץ למעמיה דכ"ע עד הון מ"ד שתיים ושלוש שפיר ומ"ד

שלש וארבע קסבר ב הטוב והמטיב דאורייתא היא אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא *שהרי פועלים עוקרים אותה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא כ כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריית שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בברוך ויש

עוד נברך מאן דאמר שלש וארבע פועלים עסקינן דאמר מר א' פותח בהון וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ רב ששת מתרץ למעמיה דכ"ע עד הון מ"ד שתיים ושלוש אמר לך הכא

שלש וארבע קסבר ב הטוב והמטיב דאורייתא היא אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא *שהרי פועלים עוקרים אותה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא כ כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריית שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בברוך ויש

ירושלים אבל לחאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם החצי ברכה אבל רביעי לא דנברך לצד לא חשיב ברכה ולכן אי אפשר לחלק לשנים נברך והון ומאן דאמר גד' קסבר עד נברך דנברך חשיב ברכה אחת צפני עלמה והון ברכה אחרת והיינו גד' שארצבה בני אדם מברכין אותן שאחד יאמר נברך והשני הון והשלישי נודה לך והרביעי עד זונה ירושלים:

כל הברכות ברוך פותחות בברוך וחותרות בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריית שמע. והא לך הסדר ברכת אשר יצר אינה פותחת בברוך דאינה סמוכה לאשר יצר וכו' כגון אם לא צא מן הנקבים דידיי טהורות אין לברך ברכת

צדה אלהי נשמה אמאי* אינה פותחת בברוך דאניה סמוכה לאשר יצר וכו' כגון אם לא צא מן הנקבים דידיי טהורות אין לברך ברכת אשר יצר וזריך לומר הואיל ואין צה אלא הודאה צעלמא אינה פותחת בברוך הואיל וארוכה קלת וכן נמי זריך לומר גזי אמה הוא עד שלא נברא העולם וכו' וכל הני ברכות קטנות כל אחת ברכה לעצמה כדלמא א' כד היה מהלך הוה מצרך מלעדי גבר וכן כולן ועוד דהו קלות והויין בברכת הפירות יהי רלון למי היא סמוכה ואומר רבינו תם שהיא מן הברכה צרוך אמה ה' המעביר שינה מעיני וכו' וזריך לומר יהי רלון ואם תאמר והלא כל הברכות כולן זריך לומר צתמימתן מעין פתיחתן והא ליכא זי"ל דשפיר הוי מעין פתיחה סמוך לתמימה מהמעביר דסמוך לתמימה איכא ומגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים שהקצ"ה מעביר שיה מן האדם ומחדש כמו כדלמתיין צמדרש חדשים לנזקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה שלמה ושקטה צגוף כאשר היתה בתחלה אע"פ שהיתה עייפה והיינו כעין פתיחה ולעסוק בצדרי תורה והערב נא הכל ברכה אחת היא זריך לומר והערב נא וישתבח סמוכה לברוך שאמר ולכן יש ליהרר שלא לספר צנייהא אע"פ שיש הפסק עוצא פסוקי דמורה מכל מקום לא מפסקי וצה ניחא ברכה אחרונה שבק"ש אמת כו' אמת היא סמוכה אל אהבה וכו' ופסוקי ק"ש לא מפסקי ואם תאמר ברכה אחרונה למי שהוא קורא בתורה אמאי זריכה לפתוח בברוך הא סמוכה לחברתה לברכה ראשונה ויש לומר לפי שהיו רגילים א' שלא היו מצרכים רק הראשון ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה ואיכא הפסק גדול בין ראשון לאחרון א שז שמתקו שמהן לכל א' וא' משום הנכנסין ומשום היוצאים לא זה ממקומה: והטוב

שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

מו.

לא סבר לה מר להא דאמר ר"ה רמנ בבא ב'. מיהו יש ליישב הני תרי לישני דר' יוחנן כשצעל הבית מסב עמהם ודאי הוא צוּע ואזרח מצרך וכו' אבל כשאין צבל הבית מסב עמהן הגדול צהנה יעשה המוציא וגם הוא יצרך ברכת הזמון:

עד היכן ברכת הזמון וכו'. פירש רש"י ממתין עד הון והון ככלל שנים אינם מצרכין הון ולא נהירא דברכת הון דאורייתא ואין יחיד פטור מינה ועוד הא קיימא לן כרז שעת צאיסורי ולדידיה יחיד אומר שנים וככל דוכתא נקט שלש ברכות ודוחק לומר דלא מיירי אלא ציש זמון לרז שעת ועוד דמעשים ככל יוס דיחיד מצרך שלש ברכות ועוד דמדתינא לקמן צפרקין (דף מה:)

א' וברכת זו ברכת הזמון את ה' אלהיך זו ברכת הון וקתא לרז שעת יאמר הון זו ברכת הזמון לכן יש לפרש דקאי דלנעיל דקאמר אחד מפסקי לשנים* וצעו נמי [ע"ך] ה"כ זריך להמתין עד שיצרכו השנים עד נברך ורז שעת אמר עד שיגמרו הון ומשם ואילך יכול היחיד לאכול ולא משום דחשיב ברכת הון מומזין [א] דודאי יחיד נמי מתחייב מזהון אלא משום דכיון דנברך אינה ברכה אינו אומרה לצדה אלא יגמור עמה גם ברכת הון שהיא ברכה והשתא ניחא דקיימא לן שפיר כרז שעת וכפירוש זה אימתר צירושלמי: **ולמאן דאמר שנים ושלושה** קסבר עד הון. **ופירש"י שנים ליחיד ושלושה לזמון ולפי שיטתו** פירש כן ודוחק גדול הוא דכפרישית וכי יחיד פטור מברכת הון שהיא דאורייתא ועוד הואיל וקאי אברכתא אמאי נקט לשון זכר שנים ושלושה הוה ליה למנקט לשון נקבה שמים ושלא לכן נראה פירוש של רז אלפס דקאי צניי אדם והכי קאמר ברכת זמון צשנים ושלושה בני אדם היכא שלל אחד אינו יודע כי אם ברכה אחת למאן דאמר שנים ושלושה קא סבר עד הון כלומר ברכת הזמון עד הון שמצרך עד סוף הון דכולה ככרעה אחת של זמון היא ולהכי קאמר שנים או שלשה כלומר לפעמים נשלמה צשנים והוא הדין צאחד אבל נקט שנים לרצותא ופעמים צשלושה בני אדם שאחד יצרך מנצרך עד הון והשני נודה לך והשלישי עד צונה

כל הברכות ברוך פותחות בברוך וחותרות בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריית שמע. והא לך הסדר ברכת אשר יצר אינה פותחת בברוך דאניה סמוכה לאשר יצר וכו' כגון אם לא צא מן הנקבים דידיי טהורות אין לברך ברכת

צדה אלהי נשמה אמאי* אינה פותחת בברוך דאניה סמוכה לאשר יצר וכו' כגון אם לא צא מן הנקבים דידיי טהורות אין לברך ברכת אשר יצר וזריך לומר הואיל ואין צה אלא הודאה צעלמא אינה פותחת בברוך הואיל וארוכה קלת וכן נמי זריך לומר גזי אמה הוא עד שלא נברא העולם וכו' וכל הני ברכות קטנות כל אחת ברכה לעצמה כדלמא א' כד היה מהלך הוה מצרך מלעדי גבר וכן כולן ועוד דהו קלות והויין בברכת הפירות יהי רלון למי היא סמוכה ואומר רבינו תם שהיא מן הברכה צרוך אמה ה' המעביר שינה מעיני וכו' וזריך לומר יהי רלון ואם תאמר והלא כל הברכות כולן זריך לומר צתמימתן מעין פתיחתן והא ליכא זי"ל דשפיר הוי מעין פתיחה סמוך לתמימה מהמעביר דסמוך לתמימה איכא ומגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים שהקצ"ה מעביר שיה מן האדם ומחדש כמו כדלמתיין צמדרש חדשים לנזקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה שלמה ושקטה צגוף כאשר היתה בתחלה אע"פ שהיתה עייפה והיינו כעין פתיחה ולעסוק בצדרי תורה והערב נא הכל ברכה אחת היא זריך לומר והערב נא וישתבח סמוכה לברוך שאמר ולכן יש ליהרר שלא לספר צנייהא אע"פ שיש הפסק עוצא פסוקי דמורה מכל מקום לא מפסקי וצה ניחא ברכה אחרונה שבק"ש אמת כו' אמת היא סמוכה אל אהבה וכו' ופסוקי ק"ש לא מפסקי ואם תאמר ברכה אחרונה למי שהוא קורא בתורה אמאי זריכה לפתוח בברוך הא סמוכה לחברתה לברכה ראשונה ויש לומר לפי שהיו רגילים א' שלא היו מצרכים רק הראשון ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה ואיכא הפסק גדול בין ראשון לאחרון א שז שמתקו שמהן לכל א' וא' משום הנכנסין ומשום היוצאים לא זה ממקומה: והטוב

עין משפט ור מוצה

כב א מיי פ"ז מהלכות ברכות הל' ב סמג עשין יז טו טושי"ע א"ח ס' קסו סק"י ד:
בב ב מיי וסמג ט"ז טושי"ע א"ח ס' ימין סיומן לא סק"י פ:
ג ו מיי פ"ב שם הל' ז טושי"ע ט"ז:

כד ד מיי פ"ה שם הל' ב סמג שם טושי"ע א"ח ס' ר סק"י ב:
כה ה טושי"ע א"ח ס' ק"ז סק"י ג:
כו ו מיי פ"ה מהלכות ברכות הל' ה ופ"ח הלכה א סמג שם:

רבינו חננאל

עד היכן ברכת הזמון. פירוש, לענין שאין היחיד אומר אותה כל עיקר. והדאי דנקט בבירויא שנים ושלושה לשון זכר, לאו אברכות קאי, אלא אי אחד מהשלשה יודע ברכה הראשונה השני השניה והשלישי השלישית, כל אחד ואחד מציא את חברו. [ורב ששת מתרץ לטעמיה דכולי עלמא עד הון מאן דאמר שתיים ושלוש שפיר ומאן דאמר שלש] וארבע, דסבר הטוב והמטיב דאורייתא, הילכך היחיד מברך נודה לך ודחם הטוב והמטיב הרי שלש, מוסיף ברכת הזמון שהיו הון הרי ארבע. והיו רב יוסף ורב נחמן בר יצחק ורב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, כולן דחו ואמרו הטוב והמטיב לאו דאורייתא, חד אמר שהרי הפועלין עוקרין אותה, וחד אמר שהרי עוקרין בבית האבל, וחד אמר שהרי פותח בה בברוך כלומר אינה מכלל ברכת הזמון, שאלו יהיה מכלל ברכת הזמון לא היו פותחין בה בברוך, דהא תניא כל הברכה הסמוכה לחברתה אין פותחין בה בברוך.

רב ניסים גאון

ר' זירא חלש קיבל עליה ר' אבהו אי מתפתח טקין חריך שאקי. הדבר שבשבליו נקרא ר' זירא בזה השם מפורש בכבא מצינא בפרק השוכר את הפועלים (דף פ"ח ר' זירא כל ל' סליק לארץ ישיאל יתיב ש' תעניתא ק' קמייתא כי היכא לדישכח תלמודא דבבל מניה כי היכי דלא ניטרח בביטריה ק' מצעייתא דלא נישכבר אילעא ונב"מ איתא ר' אעושח בשניה ונפלן עליה מילי דצבורא ק' בתרייתא כי היכי דלא נישלוט בו נורא דגיהנם כל ל' יומין הוה בדיק נפשיה שגור תנורא סליק יתיב בגייה לא הוה קא שליטא ביה נורא יומא חד היבו ביה רבנן עייניהו וחרך שאקי וקור ליה קטין חריך שאקיה ובמסי' סנהדרין בפרק אחד דיני טמנונת (דף ז') נתוה ברינוי דהנוב בשיבבותיה דר' זירא כו' כי נת נפשיה דר' זירא אמרי עד האידנא הוה קטין חריך שאקי דהוה בעא עלך רחמי כו':